

CARTILE SATEANULUI ROMANU.

Scriere periodica

PENTRU

TÓTE TREBUIŢIELE POPORULUI ROMANU.

Descépta-te Romane!

Va esi in 3|15 di a fiesce-carei lune. Pretiulu de pnenumeratiune pre unu anu intregu e 1 fl. v. a., pentru Romani'a 3 franci — lei noi. — A se tramite la Redactiune in Gherl'a (Szamosujvár.)

POP'A STOIC'A.

P

e o vale verde cu paduri cu flori
 Se-odihnesce Stoic'a cu-ai sei luptatori.
 Lun'a 'si-inaltia fruntea pe unu munte;
 Stoic'a e la mésa cu ostasi de frunte.
 Aerulu bé fumulu floriloru din plaiu,
 Florile beau r'ou'a seriloru de maiu.
 Stoic'a cu ostasii beau din témâi'osa,
 Si vorbescu de tiér'a dulce si frum'osa,
 Dar' o veghiatória striga: „Ascultati!
 Solulu turcu s' aréta; „Stoica ve predati.
 Suntemu multi la numeru: bradii de pe munte,
 Radiele de fala ce lucescu pe frunte
 Sultanului mândru, nu poti numerá.
 Astfeliu suntu multi turcii: ve vomu s'faramá
 Noi cu cáii nostri; armele dáti nóue,
 Viéti'a dar' din ceriuri vi se va dá v'oue.“
 Stoic'a i respunde: „Unu romanu ostasiu
 Nu dá a s'a arma la alu seu vrasimasiu
 Pâna-ce nu móre. Dute la ordie,
 Ale nóstre arme se le ié, se vie!“
 Dice, suna 'n cornu-i, rosii se adunu
 Si sub doue steaguri la strimtori se punu.
 Lupta 'n t'ota nóptea la radie de luna
 Lupta intru ziua si 'ntru nóptea bruna

Candu pre ceriulu negru diorile resfiru
Buclele de auru si de trandafiru,
Cruda e vederea! bravii toti cadiura.
Stoic'a lupta inca. Sub alui segura
Ianicerii ageri pléca fruntea loru.
„Noi morimu, dar' viéti'a luce 'n viitoriu.“
Díce. Pasi'a inca díse de trei ori:
„Dà-te o viteze, e pecatu se mori!“
Elu s' arunca 'n horde cu sabi'a 'n mana
Móre si maresce glori'a romana.
Nimeni nu fugise, toti sub arm'a loru
A moritu cu fala in alu tierei-amoru.

Dimitrie Bolintinianu.

ROMANI

Mari in Fapte si Poternici in Cuvinte.

Michaiu Voivodu.

(Urmare.)

Cum se intempla mórtea lui Michaiu Voda.

Si-si pusera gându reu se-lu omóre, dar' érasiu se mirá cum se fáca se isbutésca, fiendu-cá Ceşarele insusiu 'lu avé credintiosu si-lu iubiá cá pre unu frate din inima. — Cautá dara ocaσιune se-lu omóre, cá se-si implinésca dorinti'a, cáci písm'a se facuse unu cutítu in inim'a loru, care taiá si secá meruntaiele loru. Pentru-cá Cesarele 'lu aveá credinciosu si-lu iubiá cá pre unu frate din anima. „Ce ne folosímu, dícéu cei doi Capitani, déca Michaiu va luá coróna? Si unu Románu cá elu se fia onoratu, se aiba si renumele de vitézu? noi se asudámu si elu se culéga faptele? In tóte partile lúmei i-a mersu numele de vitézu; déca nu-lu vomu repune, noi nimicu nu folosímu. Cátu mai curúndu dara se mergemu se-lu ucidemu; se-i taia capulu fora neci o cerce-

tare." Asié poruncirá Capitanului ce tramisesera la Michaiu. Michaiu inse nu se temeá se i se intemple ceva, nici prin gându nu-i treceá se-i viná mórtea dela densii, ci sculându-se de demánétia, chemá pre feciorulu seu sí-i díse: „Pune siéu'a pre calu si-lu gatesce indata, cá voiu se me ducu acumu la Belgradu, cá se punu se gatésca palatulu de-acolo.“ Se aflá inca in vorba, candu vedu venindu catra ei unu calaretiu in fug'a mare. „Ce se fía?“ intrebá feciorulu. „Facu mustra, se vede“ respunde Michaiu; cáta-ti de tréba, noi se ne gatimu se plecámu, si ei faca ce voru voi.“ In acel'asiu tempu vedu si pedestri venindu catra elu; dara nu se temeá de locu, — crediendu cá veniá intr'ajutoriu. Ei inse de trei ori blaste-matii, nu-i veniá intr'ajutoriu, ci erá dúsímánii tramisi se-i iea viéti'a. — Cum vediu cá sosira, se sculá in picióre si le díse: „Bine ati venitu, vitejii mei ostasi.“ Ei atunci traserá sabiele, si intrându sub tinda năvălira, asupr'a-i cá nisce fére. Unulu dintr'énsii vírindu-i suliti'a in cósta i-i strapunse anim'a; altulu lovindu-lu cu sabi'a i taiá capulu si frumosulu seu trupu cadíu cá unu copaciu rostogolindu-se la pamentu. Astfeliu lu omorirá telháresce si fora se se in-temple sabi'a in ager'a s'a mana. Si corpulu lui trunchiatu remase intinsu pre pamentu, despoiátu, fora camesia, si tava-litu in sange. Éta ce a facutu indracit'a pisma! astfeliu a peritu fora-de-lege acestu neinvinu alu Crestinatatii!

Cum pism'a a perdutu multi barbati pre nedreptu, precum si pre acest'a care erá spriginulu

Crestiniloru.

O! pisma de trei ori blastemata si afurisita, o! Charon fora de mila, si mórte urgisita, cum de a-ti cutezatu pre eroulu Crestiniloru se-lu lasáti golu si culcatu la pamentu! Pism'a a obositu pre multi, pre multi a esilatu si in fine i-a perdutu si i-a ucisu; astfeliu a ucisu si pre acestu Michaiu, care erá spaim'a Agarineniloru. — Imbraca-te, o! sóre, in doliu si suspina; si tu, o! luna, plânge; si voi viteji éra

plângeti de reulu care s'a facutu, de marea nelegiuire, care a perdutu pre acestu barbatu bunu carele n'avea nici o culpa; pre acestu teneru frumosu, alu carui nume se latise dela Resaritu pâna la Apusu. O! ceriu si sóre, ingrozitî-ve de acésta fora-de-lege, si voi munti si fére, plângeti si jeliti, cá astadi a cadiutu column'a crestinatatiei, onórea ortodosiloru, amiculu Santului Munte; care juráse pe Cruce: pre Turci se-i pérda, si sangele se-si verse pentru credintia. — Se fia intratu elu in Tiér'a-Romanésca, dupa ce se întórse din Germani'a imperatulu Turciloru si-ar' fi perdutu mândri'a pentru totudéun'a, cáci Elu vré se mérga cu tóta puterea se se lupte cu dénsulu, acest'a erá gândulu seu. Cade-se dara se-lu plângeti avutii si seracii, petrele si lemnele, arborii si riurile se cade se verse síróie de lacrime, cá onórea vitejiloru a peritu. Cuvine-se cá in tóta Tiér'a-Romanésca, mici si mari, se se imbrace in haine negre, si se plânga pre Michaiu, cáci au perdutu pre Domnulu loru, pre acelu mare vítézu, care ingroziá pre Turci, si aveá nume faimosu; acel'a, de care se temeá Turcii, Tátarii, Ungurii si Polonii, de tremuráu cá pescii. — Numai se fie dísu cenev'a cá vene Michaiu Voda, si toti fugian de densulu cu rusíne mare, tóta puterea Turcului 'si Chanulu cu Tatarii, toti scieau de frica, si fugiau dinaintea lui. — Éra dupa-ce a lipsitu Elu din Tiér'a-Romanésca, gasit'a Tatarulu tempu cá se o pradeze in voia. Si acum unde mai este Michaiu cá s'o scape din manele Turciloru si s'o mantuésca! — Altu Michaiu cá acest'a nu va mai veni in Tiér'a-Romanésca se faca pre Agarineni se fuga sub pamentu. — Petriloru despiciatî-ve, arbori desradecinatî-ve, si munti plângeti, oh campieloru, acoperitî-ve de intristare, cáci au perdutu vitejii pre acel'a, de care tremuráu leii si balaurii; pre acel'a, ce se luptá pentru Ortodosia, si sperá se faca Liturgi'a in Sant'a-Sofia; pre acelu ce lucrá fora pregetu se unésca beseric'a Romei si a Constantinopolului se fia un'a; pre acelu ce nici odata n'a pusu pretiu pe viéti'a s'a, si in nici o batalia n'a

crutiatu capulu seu. Plângeti monastiri si multu ve intristati cá ati perdutu pre miluitoriulu vostru, si altulu nu mai aflati! si de ati cutrierá totu resaritul si apusulu totu, altulu cá densulu nu veti mai aflá cá se ve miluéscá. O mórte nesaturata, cum nu ti-a fostu mila cá se iei unu barbatu asiá de bunu, si cum nu ti-a fostu frica de elu! Pecatu mare s'a facutu cu acestu Viteazu se-i lase trupulu golu si plinu de sange, trupulu barbatului, carele erá umbrirea Crestiniloru. Mâne poteti avé nevoia de densulu, dara nu-lu veti mai aflá. Unu domnu cá acest'a, carele erá onórea vóstra, se-lu perdeti cu fora-de lege! Vái de sufletulu vostru!

(Va urmá.)

Prelegeri din stuparitu.

Sectiunea II.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
CALAMITATILE STUPILORU.

§. 10. **Morbii albinelor. Putrediuinea.**

Albinele, asemenea altoru animale, sunt espuse multoru calamitati si bóle, dintre cari un'a fórte periculósa e putrediuinea.

Putrediuinea e morbulu celu mai periculosu pentru stupu, carui — decum'va s'a latitu in cosiu — nu potemu altmentrea ajutá, decátu mutându albinele intr'altu cosiu curatu. Multi sunt de multe pareri cu privire la causele acestui morbu; unii dicu cá, ar' fi caus'a nimfele intórse cu capulu in diosu in celule, cari din acést'a cauza perindu in celule, ar' causá putrediuinea; altii tienu cumcá aerulu stricatu de preste érna, ér' altii altele. Dar' caus'a cea mai rationabile si mai adevérata e: stricarea nutretiului si recél'a. Acestu morbu ataca stupii mai cu séma primavér'a, si se póte observá, càci candu aredicamu cosiulu, simtiemu intr'énsulu unu aeru pestilentu si stricatu, si afara de aceea observámu cumcá acoperisiulu celuleloru, in cari sunt nimfe, nu e asemenea cu gur'a celulei, ci e apesatu mai in laintru si e negru. — Caus'a acestui morbu e recél'a; adeca: candu primavér'a, dupa-ce se incepe puf-tulu in cosiu in urmarea aloru câte-va díle de tempu caldurosu, indata urméza cu dílele si septemanele tempu rece, atunci albinele

urmându instinctului lor naturalu de conservarea individualitatiei sale proprii, parasescu celulele cu puii si pentru recel'ă se retragu mai susu in cosiu si se facu ghemu. Nimfele parasite recescu si peru, si dupa aceea putrediescu in celule. Albinele nu petrecu pe atari faguri, neci in apropierea lor, si asiá putrediuca din ce in ce ié dimensiuni totu mai mari pâna candu in fine sunt atacati toti fagurii cu puii, si aerulu pestilentu cuprinde cosiulu intregu si aduce albineloru perire.

Putrediuca pôte urmá si din caus'a nutretiuului stricatu; — mierea din cosiu neci candu nu e stricata, dar' despre pastura nu potemu fi siguri; apoi seimu cumcâ atâtu larvele câtu si albinele se nutrescu cu o amestecatura de miere si pastura. Mierea, carea li-o dâmu noi spre nutretiu inca pôte fi stricata si periculósă albineloru. Lips'a nutretiuului impreunata cu unu tempu recorosu de 3—4 zile inca e de ajunsu, cá se putrediescu cosiulu.

Morbulu acestu-a se curédia asiá, cá taiemu fagurii póna acolo, póna unde sunt stricati, si-i lapadâmu, — seau lasâmu tóta tréb'a albineloru, cari numai póna aturei voru suferi nimfele in cosiu, póna-ce se voru cam uscá, dupa aceea le voru trage uná câte un'a si le voru lapedá afora, ér' regin'a va depune alte óne in acelea-si celule. Acestámse o facu numai cosiurile bine populate.

Avêndu albinele mare lipsa de nutretiu, sugu suculu din nimfe, si dupa aceea le lapada, pre urdiniuiu afora.

§. II. Disenteria. Buchetulu. Turbarea. Peduchii.

Disenteria se ivesce tómn'a târdiu, mai alesu la stupii, cei slabi si reu nutriti, ér' primavér'a si la cei mai buni. E probabilu, cumcâ acestu morbu se ivesce din aceea causa, cá albinele peste iérna se nutrescu cu miere destupata si rece, si apoi escrementulu retienutu mai indelungatu tempu sunt silite, a-lu desiértá in apropierea urdiniuiu si pre partea din diosu a fagurilor, care ar' aveá sè se intemple afora din cosiu intr' unu tempu mai bunu. O alta causa e nutretiuulu reu, care-lu dâmu noi stupiloru: mierea amestecata cu cev'a acidu. Disenteria e unu morbu periculosu pentru albine; in casulu primu nu are cev'a urmari stricatióse, si trece usioru, de sene, dându albineloru sboru liberu, candu e tempulu mai caldu, cá esîndu afara din cosiu sè se curatiésca si se se aerésca.

Cosiuri slabe se nu lasâmu pre iérna neci-odata; cáci acestea

sunt totodéun'a acelea, cari ne dau mai multu lucru, si cari ne respatescu mai reu.

Multi mai adaugu catra morbiu albineloru si asiá numitulu buchetu, turbarea si pèduchia. — Buchetulu nu este alta, decâtu unu pupu cu mai multe ramuri carnóse si elastice, care cresce mai alesu tómn'a in fruntea albineloru; nu e periculosu, fiendu-cà nu e generalu; e incomotu inse pentru albina; acest'a cade de sene. Câte odata incomodéza pre câte-o albina, ba chiaru si pre regina unulu seau si mai multi pèduchi, dar' cadu si pieru de sene. Turbarea 'si are caus'a mai multu in vecinii rei, cari inveninéza albinele, si asiá pieru.

La acestea mai adaugemu observatiunea, cumcà tóte bólele aci enumerate nu sunt de-o asiá natura, încátu se ni se respésca prin ele stupii, si, cumcà noi prin negrigirea si nescienti'a nóstra stricâmu mai multu stupiloru nostri, decâtu tóte bólele acestea la olalta.

§. 12. Perirea albineloru.

Casurile adversarie pentru albinele singuratice nu au ceva urmari mai triste, dar' candu atare casu atinge regin'a, pre unic'a si cea mai momentósa fientia in intrég'a familia, totodéun'a póte aveá cele mai funeste urmari pentru cosiulu intregu; càci déca piere regin'a, piere stupulu intregu, ori-cátu de bunu se fia acelu-a.

Regin'a póte perí ori si in ce tempu si din mai multe cause; iern'a póte perí din caus'a vre-unui morbu séu de betranetia, si atunci o potemu aflá usioru sub cosiu intre albinele celea mórte. Pentru aceea se avemu grigia candu destupamu antaiu cosiurile, primavér'a, càci stupulu, in care sér'a, dupa-ce ceialalti stupa toti s'au liniscitu, albinele inca mai ambla fugindu si cautandu in tóte partile, acel'a e suspectu; voiindu a ne convinge si mai bine, cà óre are regina seau bá? se-lu redicâmu a dóu'a dí si se suflâmu intr'ênsulu fumu de tutunu, si decumv'a la aceea voru cântá albinele lungu si dorerosu si 'si voru vibrá aripele, potemu fi siguri, cumcà acelu stupu e orfanu.

Vér'a póte perí regin'a înainte, intre- si dupa roítu; póte inse perí si cu ocasiunea escursiunei nuptiale, candu usioru póte se o apuce o pasere in sboru, seau se-o bata vântulu la pamêntu, unde se racésca si se péra, seau reintorcêndu-se se nu nimerésca cosiulu propriu, ci se dé intr'altulu, unde se-si afle mórtea sigura. Pentru

aceea — după cum am spus — nu e consultu a stramută loculu, pozițiunea și colorărea cosiului la roi. Că se potemu preveni și delatură toate nenorocirile, cari provinu asupr'a cosiului din lips'a totale a reginei, trebuie că din tempu în tempu se petrecemu cu atentiune atâtu stupii bătrâni, câtu și roii; se însemnămu diu'a, în care a roftu totu cosiulu, și în care a esitu fie-care roi; căci decumv'a în cosiulu matre nu voru fi pui până în a 40-a di dela roftu, ori dela esitu în roi, acelu-a nu are regina.

Că cutare-va cosiu ori roi are regina, seau nu? acést'a o potemu scî:

a) Din preludiu (joculu dela amédiadi); căci până candu stupii, cari au regina, jóca tare și vialu, cei orfani sunt linisciti.

b) Din paditori; căci la urdinisiulu stupului cu regina, totudéan'a sunt un'a, dóue seau mai multe albini, cari întórse cu capulu spre cosiu, vibrindu-si aripile, padiescu, ér' la cei orfani acesti paditori lipsescu de totu seau de si sunt la urdinisiu ceva albini, acelea se paru a dormita.

c) Din sboratu. Albinele din cosiulu sanetosu, esu și intra sunându vialu, ér' celea din cosiulu orfanu sbóra incetu.

d) Din curagiu; de este regina în cosiu, albinele sunt mai curagióse, mai iritabile și inghimpa mai iute; ér' de nu este, albinele sunt mai timide.

e) De pre trantorii; candu albinele din alte cosiuri au începutu a bate trântorii, ér' unulu seau altulu i-sufere înca, acelu cosiu e suspectu. Atunci întórcemu cosiulu cu gur'a în susu, și privimu în elu, și decumv'a observămu că sunt mai multi trântorii decâtu albine, seau că trântorii ambla p'între faguri: nu are regina. Er' decumv'a trântorii sieldu gramada în partea cosiului din dreptu, cosiulu remane numai suspectu, deci 'lu mai suferimu câte-va dile, observandu cu tota atentiunea simptomele indicate.

f) De pre pastura; căci în cosiurile celea cu regina albinele vinu încarcate de pastura pre petiórele din dreptu, ér' în celea orfane seau o aducu pastur'a în globurile fórte mici, și si atunci numai câte un'a ori alt'a albina, seau nu pórtă de locu nemicu.